

## **Еволюція управлінської думки в світі та в Україні**

**Мазуренко М.В.**, курсант 307 навчальної групи ННІ№1 НАВС.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри управління та роботи з персоналом Національної академії внутрішніх справ **Пелагеша О.Г.**

Наука про менеджмент виникла на початку XX ст. Це було зумовлено науково-технічним прогресом, нарощенням масштабів виробництва, зростанням ролі людського фактору в економічних відносинах. Історія виникнення, становлення і розвитку менеджменту як науки зарубіжними та вітчизняними дослідниками поділяється на шість основних етапів. Перший етап розвитку науки про управління людьми в процесі виробництва характеризувався прагненням підвищення ефективності організацій шляхом удосконалення виробничих процесів та операцій. На цьому етапі менеджерів цікавили технічні і технологічні підходи, які включали не лише машини, станки, обладнання та будь-які види технологій, а й управлінські знання, організаційні структури, методи виробничого планування, способи розробки робочих місць, прийоми та навички роботи, механізми забезпечення підвищення кваліфікації та підготовки робочої сили. Цей етап характеризується розвитком школи наукового управління (Ф. Тейлор, Ф. Гілбрейт, Л. Гілбрейт), «фордизму» (Г. Форд), класичної (адміністративної) школи управління (А. Файоль).

Другий етап формування управлінських механізмів на засадах розвитку людських стосунків. На цьому етапі людина була визнана пріоритетним чинником виробничо-господарської діяльності; увага зосередилась на соціальних аспектах, які охоплювали такі форми морального та матеріального стимулювання працівників як стилі управління, участь працівників у процесі прийняття управлінських рішень, організаційна культура, можливість кар'єрного зростання і просування в службовій ієрархії. Були сформовані дві основні школи: людських стосунків (М.-П. Фоллет, Е. Мейо) та поведінкових наук (К. Арджиріс, Р. Лайкерт, Д. Мак-Грегор, Ф. Герцберг).

Третій етап побудови систем управління, орієнтованих на ринок (з другої половини XX ст.). Головною передумовою формування цього етапу було виникнення проблем перевиробництва, спричинених незабезпеченим попитом. Системи управління організаціями, створені ринковими управлінськими школами, почали застосовувати маркетингові концепції, згідно яких планування виробничої і збутової діяльності, підбір відповідних кадрів, формування систем матеріального і нематеріального стимулювання, мотивування, контролювання та регулювання на всіх етапах процесу управління почали здійснювати відповідно до вимог ринку (попиту, пропозиції, конкуренції, умов збуту, цільових сегментів ринку тощо).

Четвертий етап активного застосування кількісних (економіко-математичних) методів як важливих напрямів формалізації методів менеджменту і трансформації їх в управлінські рішення (середина XX ст. – до наших днів). Характеризується широким застосуванням у менеджменті математики. Яскравим представником цього етапу є школа науки управління кількісного підходу (Д. Марч, Г. Саймон, С. Бір, М. Месарович, Р. Акофф, У. Чечмен). Основою школи є дослідження моделей, тобто форм відображення реальності, і операцій. Дослідження в межах кількісної школи передбачає реалізацію певних дій (процедур): виявлення операційної проблеми; вироблення моделі ситуації, яка спрощує реальність і подає її абстрактно; надання змінним моделі кількісних значень з метою опису кожної змінної та зв'язків між ними.

П'ятий етап формування системних та ситуаційних підходів пов'язаний з розглядом організації як системи, діяльність якої постійно залежить від змінного набору обставин. Системний підхід базується на використанні теорії систем, яка у менеджменті сформульована з кінця 50-х р. XX ст. (Ч. Бернارد, П. Друкер, Р. Девіс, Л. Ньюмен, Д. Міллер). Система – це сукупність взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, яка має на меті досягнення певних цілей і ґрунтується на принципах самоорганізації, синергії, розвитку. Усі організації (об'єкти управління) є системами, які складаються з таких елементів: структура, завдання, технологія, люди, цілі, ресурси. Існують закриті (мають фіксовані жорсткі умови, не залежать від оточуючого середовища) та відкриті (взаємодіють із зовнішнім середовищем) системи. Усі організації є відкритими системами.

В основу ситуаційного підходу, розробленого в 60-х р. XX ст. (Д. Вудворт, Д. Томпсон, П. Лоуренс, Д. Гелбрейт, Т. Бернс) покладено поняття ситуації як конкретного набору обставин, що впливають на організацію протягом певного часу. Він спрямований на підбір прийомів

менеджменту для розв'язання конкретних управлінських ситуацій з метою найбільш ефективного досягнення цілей організації.

Шостий етап комп'ютеризації управлінських процесів. Передумова формування етапу – розвиток інформаційних технологій і комп'ютерних систем. Характерною особливістю використання сучасної обчислювальної техніки є застосування мережевої обробки даних, що забезпечує ефективне колективне використання обчислювальних та інформаційних ресурсів, поліпшення комунікацій, процесів обміну інформацією, створює умови для функціонування розподілених систем обробки даних. У межах компанії, фірми чи підприємства функціонують локальні мережі. Вони забезпечують інформаційний обмін між працівниками організації. Регіональні (територіальні) мережі організуються на регіональному або державному рівні й призначені для надання в режимі реального часу інформаційно-обчислювальних ресурсів абонентам, значно віддаленим один від одного.

В Україні управлінська наука протягом тривалого часу розвивалася у межах концепцій колишнього СРСР. Попри те, що дослідження були спрямовані на вдосконалення планової адміністративно-командної системи, було накопичено значний досвід у галузі управління.

Суттєвий внесок в розвиток управлінської науки зробили такі відомі українські вчені, як О. Терлецький, М. Павлик, М. Драгоманов, М. Зібер, С. Подолинський, В. Плішкін, М. Туган-Барановський, О. Банбурка, І. Вернадський, Г. Цехановецький, К. Воблій та ін.

Сучасна модель менеджменту в Україні формується на засадах узагальнення досвіду розвинутих країн світу та вітчизняних напрацювань. Зокрема, у 60-70-х роках ХХ ст. академік В. Глушков в межах системного підходу очолив напрям із розробки та впровадження математичних методів у практику прогнозування і моделювання виробничих систем. Розвиваючи цей напрям, група вчених під керівництвом Г. Доброва на початку 80-х років розробила концепцію програмно-цільового управління, яка передбачала створення гнучких організаційних управлінських структур, орієнтованих на досягнення цілей. Відповідні розробки проводилися й в Інституті економіки АН України В. Голиковим, В. Гейцем та ін. Предметом їх досліджень були системи відносин в управлінні, сфери діяльності органів управління, застосування економіко-математичних методів прогнозування у народному господарстві. Представники донецької школи (М. Чумаченко та ін.), працювали над дослідженнями у галузі комплексного підходу з управління підприємствами.

Сьогодні розвиток менеджменту в Україні відбувається у руслі трансформаційних процесів в економіці. Можна виокремити три основних різновиди українського менеджменту. Досить поширеною моделлю є менеджмент радянської моделі, яка зберігається на тих підприємствах, що діють на вітчизняному ринку з традиційними продуктами. Другий тип менеджменту – це менеджмент так званого здорового глузду, за якого керівники організацій в практичній діяльності керуються власним досвідом та здоровим глуздом. Третій тип менеджменту – це західні моделі менеджменту, які впроваджені на спільних або зарубіжних підприємствах, що діють на території України. Існуючій розрив між науковими розробками і практикою їх використання призводить до того, що результати застосування сучасної теорії менеджменту в Україні значно нижчі, ніж їх можна було б мати.